

СУБ'ЄКТИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

SUBJECTS OF CRIME PREVENTION

Коваль І.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри теорії права та конституціоналізму, заступник декана бакалаврату
Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Злочинність як негативне соціальне явище притаманна всім державам світу незалежно від географічного розташування, рівня соціально-економічного розвитку, політичного устрою, правової системи, цивілізаційної приналежності. Водночас наведені й інші чинники суттєво впливають на рівень злочинності в тій чи іншій державі, визначають її стан, структуру й динаміку.

Злочинність є складним соціальним явищем, властивим будь-якому суспільству. Власне, з появою суспільства з'являється і злочинність. Існування норм, що забороняють певну поведінку під загрозою застосування покарання, неминуче призводить до появи тих, хто ці норми порушує. Однією з основних причин злочинності кримінологи визнають «конфлікт інтересів», коли інтереси особи, члена суспільства не узгоджуються з інтересами суспільства.

Безумовно, будь-який вид злочинності має негативний і навіть руйнівний вплив на суспільство.

Необхідність запобігання злочинності – такий же необхідний елемент протидії такому явищу, як і виявлення та розкриття кримінальних правопорушень. Але така діяльність здійснюється ще до вчинення суспільно небезпечного діяння. Водночас важливо передбачити можливу поведінку й чітко спланувати свою попереджувальну діяльність. Тут не можна говорити про якісь здогадки, а все має ґрунтуватися на виявлених наукою закономірностях протікання такого соціально-правового явища, як злочинність. Для належного впорядкування попереджувальних заходів, чіткого визначення рівня та напрямів попереджувальної діяльності суб'єктів, їх компетенції, природи самих заходів тощо виникає необхідність їх класифікації. Існують різні класифікації попереджувальних заходів з урахуванням тих цілей, які перед ними ставляться. У статті досліджено думки різних вчених щодо класифікації суб'єктів запобігання злочинності, а також запобіжні заходи, спрямовані на запобігання злочинності.

Ключові слова: злочинність, суб'єкт, заходи, запобігання.

Crime as a negative social phenomenon is inherent in all countries of the world, regardless of geographical location, level of socio-economic development, political system, legal system, civilization. At the same time, these and other factors significantly affect the level of crime in a country, determine its status, structure and dynamics.

Crime is a complex social phenomenon inherent in any society. In fact, we have a society, we have a crime. The existence of norms that prohibit certain behavior under the threat of punishment, inevitably leads to the emergence of those who violate these norms. One of the main causes of crime criminologists recognize the "conflict of interest", when the interests of a person, a member of society, do not come along with the interests of society.

Of course, any type of crime has a negative and even devastating impact on society.

The need to prevent crime is as necessary an element of countering this phenomenon as the detection and detection of criminal offenses. But this activity is carried out before committing a socially dangerous act. It is important to anticipate possible behavior and clearly plan their preventive activities. Here we can not talk about any assumptions, but everything should be based on the laws discovered by science of such a socio-legal phenomenon as crime. For the proper streamlining of preventive measures, a clear definition of the level and directions of preventive activities of the subjects, their competence, the nature of the measures themselves, etc. there is a need for their classification. There are different classifications of precautionary measures, taking into account the objectives that are set before them. The article examines the views of various scholars on the classification of subjects of crime prevention, as well as precautionary measures aimed at crime prevention.

Key words: crime, subject, measures, prevention.

Злочинність як будь-яке соціально небезпечне явище, ставить перед суспільством завдання її мінімізації, зниження до реально досяжного рівня. Саме такий підхід до проблеми протидії злочинності в цілому та її попередження зокрема заснований на концепції комплексного використання всіх можливостей суспільства, держави, громадян у реалізації заходів, попереджуючи кримінальний розвиток подій в масштабі країни, регіону, конкретних криміногенних ситуацій.

З метою ефективності запобігання вчиненню кримінальних правопорушень в створені спеціалізовані органи та організації, що займаються охороною прав і свобод людини і громадянина від будь якого порушення.

А. П. Закалюк, відзначає, що суб'єктом діяльності щодо запобігання злочинності та злочинним проявам можуть бути визнані орган, організація, окрема особа, які у цій діяльності виконують хоча б одну з таких функцій щодо заходів запобігання: організація, координація, здійснення або безпосередня причетність до здійснення.

Суб'єктів запобігання злочинності вчений поділяє на декілька груп, зокрема:

а) органи та організації, які керують цією діяльністю, організують її, створюють систему управління нею (органи державної влади та управління, органи місцевого самоврядування);

б) органи та організації, стосовно яких запобігання злочинності та злочинних проявів віднесено або має бути віднесено до основних завдань і функцій (МВС, СБУ, прокуратура, суд, спеціалізовані громадські організації);

в) органи, установи, організації, функції та повноваження яких не мають цільового спрямування на запобігання злочинності та злочинним проявам, але їхня діяльність посередньо впливає на запобіжні процеси щодо детермінантів злочинності та окремих злочинів (заклади освіти, культури, охорони здоров'я, соціальної допомоги, адміністрація підприємств, установ, організацій тощо) [1, с. 346].

О. М. Бандурка і Л. М. Давиденко розподіляють суб'єктів запобігання злочинності за наступними напрямками:

1) суб'єкти, які визначають основні напрямки, завдання, форми та методи протидії злочинності в країні;

2) суб'єкти, які здійснюють інформаційно-аналітичне забезпечення протидії злочинності;

3) суб'єкти, які виявляють криміногенні фактори і сигналізують про них;

4) суб'єкти, які безпосередньо реалізують заходи щодо реагування на окремі злочини, а також заходи щодо послаблення або нейтралізації криміногенних факторів, зокрема щодо корекції особистісних деформацій та усуненню обставин, що їх сформували [2, с. 100].

На всіх стадіях запобігання злочинності працюють суб'єкти, але важливим у їх діяльності є їхня взаємодія, яка повинна бути спрямована на запобігання злочинності.

В. Г. Лихолоб, серед напрямків координації діяльності суб'єктів запобігання злочинності виділяє такі:

- взаємна інформація про стан попередження злочинів, що вчиняються неповнолітніми;
- узгоджене або спільне планування окремих найбільш важливих напрямків попереджувальної діяльності з іншими державними органами і громадськими організаціями;
- здійснення попереджувальних заходів спільними зусиллями;
- спільне внесення пропозицій щодо поліпшення діяльності у цьому напрямку;
- надання допомоги один одному відповідними силами і засобами тощо [3, с. 110-111].

Ми вважаємо, що ефективна координація діяльності суб'єктів запобігання злочинності — це запорука результативної боротьби зі злочинністю.

Для кожної держави, так само і для України, важливим питанням є запобігти вчиненню злочинності в різних сферах суспільства.

Якщо заглянути в історію, то навіть країни, які на наш погляд вважалися безпечними, також здійснюють заходи щодо запобігання пограбувань та насильства.

Латинська Америка: У 2006 році деякі впливові бразильці передбачали справжню екстремістську війну на вулицях Сан-Паулу. Внаслідок спалахів насильства, що не припинялися тижнями, президент країни закликав до негайного введення військ до міста. Згідно однієї газети, в Центральній Америці та Мексиці «діє щонайменше 50 000 членів молодіжних бандитських угруповань, що змусило владу цього регіону приготуватися до надзвичайних заходів. ... Тільки в 2005 році в Сальвадорі, Гондурасі і Гватемалі близько 15 000 чоловік загинуло від рук молодих злочинців» (Tiempos del Mundo).

Південна Африка: У газеті «Файненшл мейл» наводяться слова криміналіста Патріка Бертонна: «Страх стати жертвою злочину пронизує всі сфери життя кожного молодого південноафриканця». Маються на увазі «такі насильницькі злочини, як озброєний розбій, пограбування банків і різного роду викрадення».

ФРАНЦІЯ: Мешканці багатоповерхівок відчувають постійний страх, «боячись входити в знівечені вандалами під'їзди, йти на паркування, що стали "небезпечними зонами", і користуватися громадським транспортом, який в темний час доби теж стає небезпечним» (Guardian Weekly).

КЕНІЯ: У новинах повідомлялося, що на узбіччі жвавої траси були вбиті мати і дочка, які не відразу підкорилися вимозі грабіжників вийти з автомобіля. Столиця Кенії Найробі сумно прославилася розгулом злочинності. Серед різного роду правопорушень виділяються розбійні напади на автомобілі і житла, а також вуличний грабіж [4].

Близько трьох століть тому, в 1764 р. Чезаре Беккарія відзначав: „Краще попередити правопорушення, ніж

карати. В цьому – головне завдання будь-якого хорошого законодавства... Найправильніший і найважчий спосіб попередження правопорушень – удосконалення виховання» [5, с. 315]. На наше переконання Україні варто ставити перед собою саме таке завдання, а саме не на покарання, а на створення системи запобігання злочинності.

Як визначила Конституція України, життя і здоров'я людини є найвищих соціальних цінностей і, що кожна людина має невід'ємне право на життя, ніхто не може свавільно позбавляти людину життя, а захищати його — обов'язок держави (ст. 27) [6].

З метою захисту прав громадян, держава сприяє у створенні всіх умов для запобігання злочинності.

Українські кримінологи І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська визначають запобігання злочинності, як сукупність різноманітних видів діяльності і заходів у державі, спрямованих на вдосконалення суспільних відносин з метою усунення негативних явищ та процесів, що породжують злочинність або сприяють їй, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки [7, с. 53].

Крім правової основи, яку створює держава, вона також використовує різні заходи у своїй діяльності, які спрямовані на запобігання злочинності.

Щодо класифікації запобіжних заходів, то їх можна поділити з урахуванням тих цілей, які перед ними ставляться. Заходи можна класифікувати за: а) рівнем, б) масштабом, в) змістом, г) суб'єктами, д) об'єктами, е) часом та ін. За рівнем розрізняються загально-соціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи запобігання злочинності; за масштабом – заходи, які здійснюються на певній території (держави, регіони), на окремому об'єкті (установа, підприємство, фірма); за належністю до відповідної групи осіб (неповнолітні, особи, звільнені з місць позбавлення волі, рецидивісти); за змістом – заходи соціально-економічного, соціально-демографічного, технічного, екологічного, правового та іншого характеру; за суб'єктами – заходи, що здійснюються органами всіх гілок влади відповідно до їх компетенції, ресурсного забезпечення, специфіки діяльності, організаціями, трудовими об'єднаннями, установами, громадськістю, окремими посадовими особами і громадянами; за об'єктами – відповідно до видів злочинів, на протидію яким вони спрямовані; за часом – постійні, невідкладні, тимчасові та ін. [8, с. 18].

Як зазначає В. К. Гришук, запобігання злочинності може бути ефективним тільки тоді, коли воно здійснюється на міцній правовій основі, що відповідає об'єктивним законам історичним перехідного періоду, у якому перебуває наша країна. Розвиток законодавства повинен бути тісно пов'язаний з реформами в економіці, політичній і соціальній сферах, із міжнародними зобов'язаннями України, потребою суспільства у зменшенні негативних явищ, що порушують його належну життєдіяльність [9, с. 51]. Щодо правової основи, яку створила і продовжує створювати держава згадувалось раніше. Тому на нашу думку, у нас є всі умови для того щоб запобігати вчиненню злочинності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : У 3 кн. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 2007. 424 с.
2. Бандурка А.М., Давыденко Л.М. Преступность в Украине: причины и противодействие : монография. Харьков : Гос. спец. изд-во «Основа», 2003. 368 с.
3. Лихолоб В.Г. Правовые и нравственные вопросы предупреждения преступности органами внутренних дел. Киев : Научно-исслед. и ред.-изд. отдел, 1992. 119 с.
4. Казарян Н.Р. Как бросить курить. Москва : Эксмо, 2007. 254 с.
5. Беккариа Ч. О преступлении и наказаниях. Москва : Стелс, 1995. 303 с.
6. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підручник / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, М.Ю. Валуйська та ін. ; за заг. ред. В.В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Харків : Право, 2009. 288 с.
8. Голіна В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навчальний посібник. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
9. Гришук В.К. Методологічні проблеми правової реформи. Концепція розвитку законодавства України : Матеріали науково-практичної конференції. Київ, 1996. С. 51–58.